

MEDICINSKA INSATSER VID ESTONIAS FÖRLISNING

**Den 28 september 1994 förlis-
te M/S Estonia i Östersjön – 137
överlevde. Ett knappt hundra-
tal räddade togs om hand på
finska sjukhus. Sju räddade för-
des med helikopter direkt från
olycksplatsen till Huddinge
sjukhus och 31 personer som
räddats ombord på ett par av
färjorna fördes till Södersjuk-
huset efter ankomsten till Stock-
holm.**

**Vid Estline-terminalen i Vär-
tahamnen i Stockholm bedrevs
en intensiv aktivitet för att bistå
tillskyndande anhöriga (och me-
diarepresentanter).**

Räddningsinsatsen leddes från Åbo. Katastroflarm gick från sjöräddningscentralen i Åbo till sjukvården. I funktion som stabsläkare fanns rättsläkaren som första namn i katastrofplanen, men eftersom han befann sig i Helsingfors övertog länsläkaren denna funktion till dess rättsläkaren anlände. De båda svarade sedan för den högsta medicinska ledningen.

Ett tidigt beslut var att helikoptrarna skulle transportera de räddade till platser med tankningsmöjlighet för heli-

koptrar och där patienterna kunde bedömas medicinskt och få värme och omvårdnad.

Sammanlagt fördes ett drygt trettio-tal överlevande till Finska Utö där en evakueringscentral upprättats. De räddade var i förhållandevis gott skick. Flertalet var måttligt hypoterma, endast en var i svår chock. De transporterades sedan vidare till bl a Åbo universitetets centralsjukhus och sjukhuset i Mariehamn.

Åbo universitetets centralsjukhus har en katastrofplan som i stort motsvarar de planer som finns vid svenska sjukhus. Kl 02.05 svensk tid (alla tidsuppgifter är i svensk tid) kom larm från distriktsalarmeringscentralen. Inom en och en halv timme hade ett fyrtiotal kirurger och anestesiläkare samlats på sjukhuset. Kl 04.00 var sjukhuset i full beredskap med 300 vårdplatser och 56 läkare. Ett kriscentrum med psykiater upprättades också. Under morgonen och förmiddagen anlände 37 överlevande och dagen därpå kom ytterligare en med färja till Åbo. Sammanlagt var det 20 ester, 14 svenskar, två letter, en holländare och en norrman.

Tre patienter opererades och tre behövde intensivvård på grund av hypotermi. Den svårast nedkylda, en 64-årig svensk som anlände 07.30, hade en rektaltemperatur på 26,5°C. Han var medvetlös och hade förmaksflimmer. Han återhämtade sig utan men. Sjukhuset hade aldrig kapacitetsproblem och man började tidigt på förmiddagen trappa ned sjukhusets katastrofberedskap. Problemen med anstormningen av representanter från massmedia var däremot stora.

Även sjukhus i Hangö, Ekenäs, Helsingfors och Västra Åboland tog emot ett antal räddade. Med färjorna anlände senare ett 40-tal räddade till Helsingfors, varav 20 mottogs på universitetssjukhuset och de övriga på andra sjukhus i Helsingfors. Ingen av dessa hade några allvarliga skador.

Landstingets jourhavande tjänste-

FAKTARUTA

Förlisningen

- Tisdag 27 september 1994, kl 18.00, lämnade M/S Estonia Tallinn för överfart till Stockholm. Besvärliga väderleksförhållanden med regn och hård motvind rådde – vindbyar på 25 m/s och 6–8 meter höga vågor.

- Omkring kl 00.10 hördes kraftiga smällar i fartygsskrovet och vatten rann in på däck 1, planet under bildäck. Strax därefter krängde M/S Estonia kraftigt. En ytterligare stöt fick fartyget att luta ännu kraftigare, uppskattningsvis 30 grader, varpå vatten forsade in på bildäck på båda sidor om bogrampen.

- Ett första Mayday-nödanrop från Estonia uppfattades ca kl 00.23 på flera fartyg och sjöräddningscentraler i Finland. Ytterligare anrop från Estonia följde, det sista kl 00.30.15.

Räddningsarbetet

- Ljusen på Estonia kunde ses från M/S Mariella, det fartyg som kl 01.00 kom först till haveriplatsen, men försvann kl 00.35. Efter kl 00.48 var Estonia försvunnen från radarn på Finska Utös kustbevakning.

- Omkring 200 personer hade lyckats överge Estonia och flertalet torde ha varit vid liv i havet när Mariella kom fram till haveriplatsen. Räddningspödraget kom att bli omfattande – ett stort antal passagerarfärjor och andra fartyg anlände senare – men på grund av de svåra väderförhållandena blev räddningsarbetet mycket svårt.

- I det mest akuta skedet deltog fem helikoptrar från Finland och nio från Sverige; av totalt 137 överlevande bärgades 97 med hjälp av helikopter. Fyra finska helikoptrar tog upp 47 överlevande från Estonia och två besättningsmän från M/S Isabella som hamnat i vattnet. Åtta svenska helikoptrar räddade 50 från Estonia och två ytbärgare som var i nöd. 40 överlevande togs ombord direkt på fartyg.

- Av de 137 överlevande var 94 passagerare – 80 män och 14 kvinnor. 79 var i åldersgruppen 20–44 år. Den äldste överlevande var 67 år. 53 av de överlevande kom från Sverige.

Författare

PER KULLING

bitr överläkare, Giftinformationscentralen, vetenskaplig sekreterare i Kamedo, beredskapsenheten, Socialstyrelsen

HENRY LORIN

medicinsk konsult, försvarsmakten, Flygmedicincentrum, vid tidpunkten för Estoniakatastrofen vetenskaplig sekreterare i Kamedo, beredskapsenheten, Socialstyrelsen, Stockholm.

man från CAK (Centrala avdelningen för ambulanssjukvård och katastrofmedicinsk planering) larmades av SOS-Alarm i hemmet. Tjänstemannen kopplades omedelbart vidare till akutmottagningarna vid Huddinge sjukhus, Karolinska sjukhuset och Södersjukhuset med anhållan om informationsspridning till jourhavande personal, mobilisering av krisgrupper samt förberedelser för mottagande av fysiskt skadade och psykosocialt omhändertagande av patienter och anhöriga. Tjänstemannen larmade även stabsläkaren samt ytterligare två tjänstemän från CAK för tjänstgöring vid ledningscentraler (polisens ledningscentral, SOS-Alarmering och Maritime Rescue Coordination Centre Stockholm-Nacka). Stabsläkaren larmade i sin tur dels en erfaren ledningsläkare att fungera som ledningsläkare vid färjeterminalen, dels en koordinator för samordning av sjukvårdens psykosociala stödverksamhet vid terminalen.

Den medicinska katastrofledningsstaben vid SOS-Alarm hade täta kontakter med ledningsgruppen vid Estline-terminalen, ledningen på sjukhusen samt med representanter för länsstyrelsen och Socialstyrelsen.

Den centrala medicinska katastrofledningen avvecklades på morgonen 30 september, dvs efter drygt två dygn.

Tidigt på morgonen den 28 september kallades en ledningsläkare till Estline-terminalen. Överlevande från den förlista färjan förväntades inte till terminalen i detta skede, utan insatsen motiverades av att ett stort antal oroliga anhöriga förmodligen skulle samlas där. De togs bl a om hand av personer från kyrkan, socialtjänsten och frivilligorganisationer. En viktig uppgift vid terminalen hade den ditkallade informationschefen från Södersjukhuset, som ansvarade för presskontaktarna. Ett flertal presskonferenser anordnades. Vid 10-tiden på förmiddagen hade ett femtiotal journalister och fotografer, varav många utländska, samlats vid terminalen. Presskonferensen kl 13.30 hölls för närmare 100 journalister – information gavs då även på engelska.

Huddinge sjukhus

Akutmottagningen fick larm kl 02.55 med begäran om ett läkarlag (läkare plus sjuksköterska) till helikopter inom 20 minuter samt ytterligare ett läkarlag startklart något senare.

Vid 5-tiden på morgonen informerades sekreteraren i katastrofkansliet och stabschefen (ordförande i katastrofkommittén) som bägge kom till sjukhu-

set och förberedde massmediakontaktarna. Extrainkallning av ordningsväktare gjordes efter kontakt med säkerhetschefen, eftersom anhopning av journalister väntades när patienter från olyckan började anlända.

Mediarepresentanter infann sig redan vid 5-tiden. De hänvisades till väntrummet på barnmedicinmottagningen där de sedan regelbundet informerades.

Första patienten (en ung estniska) kom till sjukhuset kl 05.25. Strax före kl 08.00 kom den andra helikoptern. Den medförde sex överlevande (fem ester och en svensk) och en död. Ingen var i behov av kirurgisk intervention, men några röntgades, en observerades på hjärtintensivavdelningen för rytmrubbningar och en fördes till intensivvårdsavdelningen på grund av misstanke om aspiration. Ytterligare ett par läkarlag från sjukhuset bemannade helikoptrar. Sju överlevande som transporterades med Herkulesflygplan från Åbo eller med reguljärflyg till Arlanda anlände till sjukhuset på eftermiddagen och kvällen den 29 september. Patienterna och läkarlagen togs om hand av krisgrupperna alltefter behov. Presskonferenser anordnades på sjukhuset.

Södersjukhuset

En sjukvårdsgrupp sändes från Södersjukhuset till terminalen tidigt på morgonen den 28 september. På eftermiddagen meddelades sjukhusets chefsläkare att Södersjukhuset blivit utsett att ta emot överlevande som tagits ombord på M/S Mariella och M/S Silja Europa, sammanlagt 31 personer, och att fartygen beräknades anlända omkring kl 23. En sjukvårdsgrupp sändes till terminalen för att ta emot dessa.

En avdelning på sjukhuset evakuerades på ineliggande patienter och bemannades med personal från akutmottagningen. Avdelningen skulle fungera både som mottagande enhet med registrering, undersökning och primärbehandling men också därefter som intagningsavdelning. Tanken var att hålla ihop gruppen av skadade och räddade på ett ställe för att få en samlad handläggning och för att underlätta bevakning etc. Genom att lägga hela den verksamhet som var knuten till katastrofen på en avdelning kunde den reguljära verksamheten på akutmottagningen pågå samtidigt utan störningar.

De första patienterna från M/S Mariella kom strax före midnatt. Alla togs emot direkt på den förberedda avdelningen, utan att passera akutmottagningen, via en dörr på gaveln till avdel-

ningen. Patienterna fördelades på rum där de togs om hand av sjukvårdsteam (läkare, sjuksköterskor, undersköterskor) som var fördelade på undersökningsrummen. De anhöriga som kommit till sjukhuset fick träffa de sina på avdelningen så snart registrering och undersökning var utförd.

Alla patienter var vuxna, ingen hade svåra skador men i skadepanoramat fanns benbrott, hjärnskakning och sårskador. Ingen var nedkyld. Det var 16 ester, en litauer och 14 svenskar. Senare på natten efter kl 01.00 kom sex patienter från M/S Silja Europa. De omhändertogs på motsvarande sätt och kunde alla inrymmas inom avdelningen. 14 oskadade och lindrigt skadade personer kunde lämna sjukhuset efter några timmar. Dagen därpå kunde de övriga utom två personer lämna sjukhuset.

Presskonferenser anordnades sammanlagt vid fyra tillfällen under kvällen, natten och på morgonen den 29 september.

Kommentar

Arbetet vid Huddinge sjukhus och Södersjukhuset kunde genomföras utan kapacitetsproblem vid sjukhusen. Krisgrupper vid respektive sjukhus medverkade vid omhändertagandet av såväl räddade som anhöriga. Flertalet av de räddade var dock ester varför många anhöriga som sökte sig till Södersjukhuset inte hade släktingar bland de räddade som förts till sjukhuset.

Hemtransport av överlevande

Som redan nämnts räddades sju personer med helikopter och transporterades direkt till Huddinge sjukhus. Med färjor kom 31 överlevande som alla transporterades vidare direkt till Södersjukhuset.

Ett Herkulesflygplan och två ambulansflygplan anlätades och 13 patienter samt en anhörig tillsammans med en svensk krisgrupp anlände med Herkulesplanet till Arlanda från Åbo på kvällen 28 september. Med två ambulansflyg transporterades fem patienter hem från Mariehamn. Sju av patienterna fördes till Huddinge sjukhus, de övriga hjälptes hem till sina hem eller hemortssjukhus.

16 personer ville åka hem själva och ansåg sig ej i behov av omhändertagande. När dessa personer kom med ordinarie flyg 29 september till Arlanda möttes de av krisgrupp. De flesta transporterades sedan till Huddinge sjukhus, flera mot sin vilja då de redan i Helsingfors varit på sjukhus och även varit i kontakt med den svenska krisgrupp som

hade åkt till Finland dagen innan. De kunde sedan så gott som omgående fortsätta till sina hem.

Omhändertagande och identifiering av döda

Flertalet av de omkomna som bärgats transporterades först till Utö. De togs emot av två poliser, en läkare, två sjukvårdare och stampersonalen på Utö Fort. Efter för-identifiering innefattande fotografering, beklädnadsuppgifter och andra kännetecken placerades de i katastrofkistor som förts dit. Efter en kort andaktsstund fördes sedan kistorna med en minfärja till finska fastlandet. Tidigt hade det bestämts att alla avlidna skulle föras till Helsingfors för rättsmedicinsk undersökning.

För att underlätta identifiering av döda begärde Åbopolisen att anhöriga m fl skickade information såsom tandstatuskort, röntgenbilder, uppgifter om eventuella tatueringar, födelsemärken, defekter m m på saknade passagerare.

Den svenska polisen (liksom den norska och estniska) översände sambandsmän till Åbo och Helsingfors

för medverkan vid identifieringsarbetet.

Endast överlevande som förhört och registrerats av polis fördes upp på listan över räddade. Vid DVI-enheten (disaster victim identification team), som var ett nyinrättat organ för identifiering, fanns en datacentral där ante mortem-uppgifter matades in och jämfördes med post mortem-uppgifter från den rättsmedicinska institutionen i Helsingfors.

DNA-analyser, fingeravtryck och rättsodontologisk undersökning inklusive tandröntgen ingick i den rättsmedicinska undersökningen. Vid obduktionerna som påbörjades 30 september medverkade polis. Preliminära obduktionsresultat gav vid handen att de flesta dött till följd av drunkning och endast någon enstaka av hypotermi.

Anhöriga medverkade ej vid identifieringen av de omkomna. En sådan medverkan bedömdes inte som försvarbar av flera skäl. Eftersom ett stort antal omkomna saknades skulle majoriteten inte ha funnit någon anhörig bland kropparna i obduktionslokalen. Såväl

Vädret var det sämsta tänkbara när man letade efter överlevande från M/S Estonia.

etiska som psykiska problem skulle därvid ha uppstått. Dessutom hade vissa kroppar skador och även påverkats av vistelsen i havet, så många anhöriga skulle vid besök i obduktionslokalen ha utsatts för svårt psykiskt trauma.

Omkomna svenskar som identifierats transporterades bl a med kylbil på en fraktfärja till Stockholm. Efter kortge till Riddarholmskyrkan och en ceremoni där fördes de avlidna till begravningsbilar för fortsatt färd.

*

Sammanfattningen av olyckan och räddningsinsatserna har hämtats från den Kamedo-rapport som beräknas bli publicerad under senare hälften av 1997. Alla tidsuppgifter i artikeln är svensk tid.

Referens

Brandsjö K, Brismar B, Häggmark T, Kulling P, Lorin H, Lundin T, Skjöldebrand A. Estoniakatastrofen. M/S Estonias förlisning i Östersjön den 28 september 1994. SoS-rapport (Kamedo-rapport). Under publ.